

۹۲۱

۱

۱

۲۵۲

۳

بسم الله الرحمن الرحيم

زنان پیام آور عاشورا از آغاز تا کنون

پروسی مهدی منطقه هرمزگان در قرن اخیر

www.ketab.ir

سرشناسه:	دژگانی، فاطمه (ایران)، ۱۳۱۶ -
عنوان و نام پدیدآور:	زنان پیام‌آور عاشورا از آغاز تا کنون؛ بررسی موردی منطقه هرمزگان در قرن اخیر /
مشخصات نشر:	فاطمه (ایران) دژگانی.
مشخصات ظاهری:	قم: نجم‌الهدی، ۱۳۹۴.
شابک:	۲۳۲ ص؛ مصور.
وضعیت فهرست‌نویسی:	۱۲۰/۰۰۰ ریال: ۲-۰۴-۲۵۲۸-۹۶۴-۹۷۸
یادداشت:	فیبای مختصر
شماره کتابشناسی ملی:	فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
	۳۸۵۰۷۰۱

تقدیر به پسر هر پادشاه محب اهل بیت عصمت و طهارت فریدون پروین و نوه‌های عزیز دین و دهر د. مهدیه سادات و مرضیه سادات غفاری شهر بابکی.

زنان پیام‌آور عاشورا از آغاز تا کنون
بررسی موردی منطقه هرمزگان در قرن اخیر
 نویسنده: فاطمه (ایران) دژگانی
 آماده‌سازی متن: خدمات پژوهشی میهن (روحانی)
 صفحه‌آرا: صالح زارع
 طراح جلد: سید علی روحانی
 ناشر: نجم‌الهدی
 نوبت چاپ: یکم، تابستان ۱۳۹۴
 شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان
 شابک: ۲-۰۴-۲۵۲۸-۹۶۴-۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ است

تلفن مرکز پخش: ۷۶۲۹-۳۶۳-۰۹۱۷

پیشگفتا

سوگواری امام حسین علیه السلام در گذر تاریخ

داستان دشت کربلا و داستان شهدای نینوا از جمله حوادث تاریخ ساز و تحول آفرین تاریخ است که از آغاز تا کنون همواره مورد توجه دلدادگان و مؤمنان بوده است. و این نویدی است که در حدیث امام باقر علیه السلام پیش بینی شده است.

ان للحسین فی قلوب الرمتین حرارة لا تبرد ابداً.^۱

حرارت و خروش امام حسین علیه السلام در هیچ دورانی از کانون قلوب مؤمنان کمرنگ و بی فروغ نخواهد شد.

همان گونه که امروزه می بینیم از شرق تا غرب عالم، و از حسین دل نوشته ای در گستره فراوانی از عالم شده است. این همه جایگاه و اهمیت به آن دلیل است که این دومین هجرت ماندگار در اسلام است. هجرت اول، هجرت نبوی و در راستای بنیان گذاری اصل اسلام که از مکه به مدینه بوده است و منشأ آغاز تاریخ آفاقی اسلام گردید. طبیعی است دومین هجرت که برای حفظ اسلام نوباست، اهمیت کمتری از آن هجرت اول نخواهد داشت و از این رو این، آغاز تاریخ انقسی اسلام و انسان می تواند لقب بگیرد. شاید به همین دلیل است که گفته شده است: «الاسلام بدوه محمدی و بقاوه حسینی».^۲

اگر نیم نگاهی به تاریخچه عزاداری امام حسین علیه السلام و یاران با وفای ایشان از آغاز تا کنون

۱. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۳۱۸.

۲. ابن ابی مرقم، مقتل، ص ۲۳.

داشته باشیم، می‌بینیم از محرم سال ۶۱ هجری تا این لحظه، همواره این مسأله مورد توجه و شور و حرارت مردم بوده است.

بنابر آنچه در منابع تاریخی و عاشوراپژوهی آمده است، گزارشی کوتاه از عزاداری‌های اباعبدالله الحسین علیه السلام از آغاز تاکنون اشاره می‌شود.

۱. روز ۱۱ محرم عزاداری‌ها و همراه آن مبارزات خاندان نبوت شروع شد؛ خطبه‌های تاریخی حضرت زینب علیها السلام و امام سجاد علیه السلام در بلاد مختلف از کربلا تا مدینه که در نهایت منجر به گریه و اندک مردم بر جگر گوشه پیامبر صلی الله علیه و آله می‌شد، نمونه‌های روشن آن است.

حضرت زینب علیها السلام از کوفه قیام را آغاز و خطر انحراف حادثه کربلا را برطرف کرد. این مبارزه همچنان ادامه داشت تا جایی که عمرو بن سعید، فرماندار مدینه با نامه به یزید بن معاویه اعلام خطر کرد. یزید نیز در جواب نوشت: ارتباط زینب را با مردم قطع کن.^۱

در مسجد شام ابتدا یزید به امام سجاد علیه السلام اجازه سخنرانی نمی‌دهد، ولی با اصرار پسرش معاویه، به امام چنین اجازه‌ای می‌دهد. در نهایت به‌هنگام نامساعد شدن شرایط و بر ملا شدن جنایاتش از سوی امام، به مؤذن می‌دهد: اذان بگو. این جریان خود مقدمه یک مرثیه‌خوانی جدیدی توسط امام می‌گردد.

۲. نوحه‌سرایی و دفاع جان‌نثارانه کسانی مانند عبدالله بن قیف ازادی نابینا در مسجد کوفه، در مقابل سخنرانی ابن‌زیاد و کشته‌شدن او در این راه^۲ و یا دستار سفیر روم و دفاع از اصام حسین علیه السلام در مجلس یزید که به دستور یزید منجر به شهادت سفیر در این راه می‌گردد، نمونه دیگری از عزاداری در همان آغازین روزهای شهادت امام حسین علیه السلام است.^۳

۳. همچنین عزاداری بر سالار و سرور شهیدان امام حسین علیه السلام را در سیره و سنت همه ائمه علیهم السلام شاهدیم. به‌گونه‌ای که با تمام شرایط اختناق و خفقان در دوران بنی‌امیه و نیز بنی‌عباس، هیچ‌گاه ذکر مصائب اهل‌بیت در آن روز تاریخی و یادآوری آن محبان اهل‌بیت علیهم السلام، فراموش نمی‌گردید.

۱. شمس‌الدین، ثورة الحسین، ص ۲۴۸.

۲. فاضل استرآبادی، عاشورا؛ انگیزه، شیوه و بازتاب، ص ۷۱۶.

۳. سید بن طاووس، لهرنف، ص ۸۴ - ۸۳.

داستان ابن شیبب و امام رضا علیه السلام در شب اول محرم که حضرت علی بن موسی الرضا مرثیه مفصلی از داستان کربلا را بیان می‌کند و به مداحان، شاعران و مرثیه‌سرایان داستان کربلا، صله می‌دهد، نمونه‌های دیگر تاریخی از این دست است.

۴. عزاداری رسمی به صورت علنی و آشکار، نخستین بار در سال ۳۵۲ ق. در زمان آل بویه آغاز گردید. به دستور معزالدوله، در عاشورای سال ۳۵۳، عزای عمومی اعلام شد و از مردم خواسته شد که با پوشیدن جامه سیاه، اندوه خود را نشان دهند.

در این دوران، گریه برای امام حسین علیه السلام و نوحه‌خوانی و برپایی ماتم برای آن امام برگزار گردید و مردم با آمیختن پارچه‌های سیاه، اعلام عزای نمودند.

مورخین نوشته‌اند در روز عاشورا نه تنها شیعیان حتی برخی از علمای اهل سنت، سفینیان را لعن می‌کردند؛ دست‌ساز بر کرده، نوحه می‌خواندند و خاک بر سر می‌افشاندند.

ابراز ارادت به امام حسین تا سده بیستم که در سال ۳۹۸ که روز عاشورا مصادف با عید مهرگان گردید، مردم عزاداری کردند. مراسم عید را به تأخیر انداختند.

اما کمتر از نیم قرن، عزاداری‌های مردم تمام نیافت. در سال ۳۹۳، مردم از برگزاری مراسم حسینی منع شدند، و درحقیقت هرچه حکومت آل بویه به پایان عمر خود نزدیک می‌شد و ضعف آن بیش‌تر نمایان می‌گردید، سلاطین آل بویه کم‌کم کردند به هر نحو ممکن، برگزاری مراسم عاشورا و عید غدیر را، که خود بانی آن بودند، ملغی کردند اما پافشاری شیعیان برای برگزاری مراسم عاشورا ادامه یافت.

این دعوا و کشمکش‌های میان دوستداران امام حسین علیه السلام و حاکمان محلی برقرار بود به گونه‌ای که در هر زمانی با فراهم شدن شرایط، مرثیه‌خوانان شیعه و حتی اهل سنت، از مظلومیت‌های اهل بیت پیامبر یاد می‌کردند و این داستان تا پایان دوران خلفای عباسی در بغداد و شهرهای ایران ادامه داشت.

۵. در نیمه دوم قرن هفتم، در سال ۶۵۶ ق. با سقوط بغداد و حاکمیت ایلخانان در ایران و عراق، فرصت مناسبی برای توسعه شعائر مذهبی به‌ویژه ارادت به امام حسین علیه السلام فراهم گردید و سرانجام در زمان «اولجایتو» مراسم عزاداری محرم در سراسر ایران عمومیت یافت.

در دیگر مناطق بلاد اسلامی همچون بغداد و نیز در هرات که پایتخت تیموریان در قرن نهم

شد، با فرا رسیدن ماه محرم، به برگزاری مجالس سوگواری برای امام حسین علیه السلام اهتمام می‌ورزیدند و حتی شاهزادگان و امرا نیز بر آن مجالس عزاء، همت می‌گماشتند.

۶ با روی کار آمدن دولت صفویه و تشکیل ایرانی مستقل، مقتدر و دوستدار اهل بیت علیهم السلام، سرودن شعر در مدح و رثای ائمه و شهدای کربلا، امری فراگیر شد و تأثیر فراوانی بر آینده آیین سوگواری محرم گذارد، به گونه‌ای که اجتماعات شکوه‌مند عزاداران در محرم هر سال، در نشر و اشاعه مذهب شیعه در ایران، مساعدت فراوانی کرد.

از این زمان، به بعد تکیه‌ها، حسینیه‌ها و نیز موقوفات مربوط به عزاداری امام حسین علیه السلام در ایران شکل گرفت، حتی برخی دولت‌های دیگر مانند دولت گورکانیان هند که از دولت صفویه متأثر بودند، مراسم عزاداری امام حسین علیه السلام را برپا می‌داشتند.

باید توجه داشت که پیشه برخی خرافات و تحریف‌های معنوی در حادثه کربلا نیز با توجه به تدوین کتب فارسی تاریخ کربلا برای اولین بار در این دوران، در این برهه از تاریخ جستجو کرد.

۷. عزاداری بر مظلومان حادثه کربلا در دولت‌هایی که پس از صفویه در ایران بر سر کار آمدند همچنان ادامه یافت. عزاداری در دوره افشامه، زنییه عصر قاجار در کنار شکل‌گیری تعزیه‌خوانی به عنوان یکی از جنبه‌های آئینی - هنری تسکین محسوس محصول دوره‌های متأخر است. البته آغاز شکل‌گیری برخی سنت‌های غلط پدیدآمده در این دوره‌ها پیش گفته مانند خون‌آلود کردن سر و صورت و قمه‌زنی را نیز نمی‌توان نادیده گرفت.

۸. در نهایت، باید اذعان داشت که زمان حاضر، اوج گسترش عشق به اهل بیت و امام حسین علیهم السلام در دنیاست. اگر تا چند سال پیش فقط چند کشور شیعه‌نشین به عزاداری می‌پرداختند، اما امروزه علاوه بر شیعیان و بسیاری از مردمان اهل سنت، شاید نتوان کشوری را یافت که حداقل یک مراسم برای ابراز ارادت به امام سوم شیعیان برگزار نکنند. تا جایی که در کشوری چون هندوستان در روز عاشورا از سوی دولت مرکزی حالت تعطیل رسمی به خود می‌گیرد. شاید علت آن سخن معروف گاندی، ناجی بزرگ هند باشد که در عظمت امام حسین گفت قیامش علیه انگلیسی‌ها را از او فرا گرفته است. علاوه بر این، مسلمانان ترکیه نیز از دولت لائیک خود تقاضای تعطیلی رسمی روز عاشورا می‌کنند. براساس گزارش‌های رسیده، حتی

در شهری مانند لندن نیز در روزهای محرم، نزدیک به صد مجلس عزای برگزار می‌گردد. این‌ها همه نتایج آن سخنی است که در ابتدای نوشتار بدان اشارت رفت که ائمه علیهم‌السلام برای همیشه تاریخ بشر، نوید داده‌اند که امام حسین علیه‌السلام حرارتی در قلوب ایجاد می‌کند که هیچ‌گاه سرد نمی‌شود.

از این‌رو همواره انگیزش‌های برآمده از مراسم‌های حسینی، زمینه‌ساز انقلاب‌ها و تحولات ماندگاری در جهان اسلام گردید، و چه خوب حضرت امام خمینی ره مرد اول تاریخ معاصر جهان، به تکیه بر این پدیده الهی پرداخت که ما هرچه داریم از این محرم است و این مجالس. حقیقتی که دشمنان و یهودیان نیز لب به اذعان و اعتراف آن گشودند که رمز بیداری و مقاومت شیعه، پرچم سرخ کربلا و عاشورا گره خورده است.

کتاب پیش‌رو، نتیجه تلاش‌های یکی از محبان اهل بیت و حضرت اباعبدالله الحسین علیه‌السلام است که با هدف معرفی پیام‌آور اول عاشورا از گذشته تا زمان حاضر ارائه می‌گردد. سرکار خانم فاطمه دژگانی نزدیک به نیم قرن است، توفیق مقام ذاکری امام حسین علیه‌السلام را در استان هرمزگان و جزیره قشم برای بانوان شیعه و اهل سنت عطا شده است. ایشان در این کتاب، به خوبی به معرفی بانوان ذاکر و دلسوخته آن خطه به صورت میدانی پرداخته است، که ضمن سپاس و ستایش ایشان بر این قلم و قدم ارزشمند، از خداوند متعال برای ابرام مضاعف، توأم با سلامتی و عاقبت بخیری استمداد می‌نمایم.

به امید آنکه همه مؤمنان در دنیا از معرفت و زیارت امام حسین علیه‌السلام در روز واپسین، از لطف و شفاعت او بهره‌مند باشند.

مسلم محمدی، عضو هیئت علمی دانشکده تهران

۱۵ رمضان المبارک ۱۴۳۶ / ۱۱ تیر ۱۳۹۴

فهرست مطالب

سخن نویسنده ۱۹

فصل اول: زنان پیام‌آور عاشورا از خاندان نبوت و ولایت

(۲۰ - ۲۱)

- خطبه ام‌کلثوم، دختر مولا علی علیه السلام ۳۰
- خطبه فاطمه، دختر امام حسین علیه السلام ۳۰
- علیا مخدّره ریاب در مجلس ابن‌زیاد ۳۲
- ام‌وهب، همسر زهیر بن قین ۳۸
- سکینه خاتون، دختر امام حسین علیه السلام ۳۹

فصل دوم: عزاداری در استان هرمزگان

(۱۸۲ - ۴۱)

- ترتیب مجلس روضه‌خوانی در جنوب ۴۴
۱. حسینیه فاطمه زهرا علیها السلام، ماتم زنان قشم ۴۴
- نوحه‌خوانان ماتم زنان در سال ۱۳۲۷ ۴۵
- مداحان کنونی حسینیه ۴۷
- نوحه‌خوانان حسینیه ۴۷
- تدارکات و مسئول پذیرایی ۴۷
۲. زینبیه قشم ۴۸
- مداحان زینبیه ۴۸
- نوحه‌خوانان و ذاکرین ۴۹
- تدارکات و خادمین ۴۹

۴۹	۳. مهدیه محله سجاده قشم
۵۰	مداح و نوحه‌خوانان مهدیه
۵۰	ذاکرین مهدیه
۵۰	مسئول تدارکات
۵۱	۴. هیئت حضرت رقیه علیها السلام قشم
۵۱	نوحه‌خوانان هیئت
۵۱	تدارکات و مأموران پذیرایی
۵۱	۵. مهدیه شهدای گمنام قشم
۵۲	۶. مسند خاتم الانبیا آذری‌های قشم
۵۲	۷. هیئت بانوان عاشقانه فرهنگی قشم
۵۲	۸. هیئت حضرت زینب علیها السلام
۵۳	ذاکرین نوحه‌خوانان
۵۳	۹. هیئت زینبیه جزیره هنگام
۵۴	ذاکرین و نوحه‌خوانان
۵۴	۱۰. هیئت فاطمیه علیها السلام جزیره هنگام
۵۴	ذاکرین و نوحه‌خوانان
۵۵	۱۱. حسینیه حضرت صدیقه کبری (مش فاطمه)
۵۵	شرح حال فاطمه دهقانی، مداح جزیره قشم
۶۳	مداحان حسینیه
۷۳	۱۲. منبر پیر حاجی بندرعباس
۷۳	۱۳. منبر سید حوری
۷۴	۱۴. منبر صاحب الزمان علیه السلام بندرعباس
۷۴	۱۵. منبر علی اصغر علیه السلام بندرعباس
۷۶	مداحان کنونی منبر علی اصغر
۷۷	ذاکرین و نوحه‌خوانان
۷۷	مسئول پذیرایی
۷۸	۱۶. منبر علی اکبر (منبر ملا خدیجه)
۷۸	بانوان ذاکر و نوحه‌خوانان
۷۹	بانوان مسئول تدارکات
۷۹	۱۷. منبر ملا فاضله

۱۸۰	۱۸. حسینیه امام جعفر صادق علیه السلام بندرعباس
۱۸۱	ذاکرین نوحه خوان و روضه خوان منبر ملا فاضه
۱۸۲	۱۹. حسینیه ملا فاطمه سیم بالا بندرعباس
۱۸۳	مرثیه سرایان و نوحه خوانان حسینیه
۱۸۴	۲۰. زینبیه خیابان آیت الله غفاری
۱۸۴	مرثیه سرایان و نوحه خوان
۱۸۴	مستول خرید حسینیه
۱۸۴	تدارکات و مأمور پذیرایی
۱۸۵	۲۱. حسینیه امیربها
۱۸۶	۲۲. حسینیه بیت الزهراء علیها السلام (بست شهر)
۱۸۶	۲۳. حسینیه فاطمه الزهرا علیها السلام (بست شهر)
۱۸۷	۲۴. حسینیه شیر زن کربلا ریش شهر
۱۸۷	۲۵. حسینیه شیر زنان نینوا
۱۸۸	۲۶. حسینیه نسیمه (پشت شهر)
۱۸۸	۲۷. منبر سید جلیل بندرعباس
۱۸۹	نوحه خوانان منبر سید جلیل
۱۸۹	ذاکران منبر سید جلیل
۹۰	مستول پذیرایی
۹۰	نوحه مدح مولا علی علیه السلام
۹۱	۲۸. حسینیه زینبیه بندرعباس
۹۱	بانوان ذاکر و نوحه خوان
۹۲	۲۹. حسینیه حضرت رقیه علیها السلام بندرعباس
۹۲	مداخان حسینیه
۹۲	مستول پذیرایی و مأمور خرید
۹۲	شرح حال بانوی مداح، حاجیه عصمت زارعی
۹۴	گل های باغ مصطفی
۹۵	۳۰. حسینیه حضرت فاطمه زهرا علیها السلام بندرعباس
۹۶	بانوان ذاکر و نوحه خوان کنونی
۹۶	تدارکات و مأموران پذیرایی
۹۶	۳۱. حسینیه سکینه خاتون
۹۶	بانوان نوحه خوان

- ۹۷..... ذاکران سینه زن.....
- ۹۷..... مسئول تدارکات و پذیرایی.....
- ۹۸..... ۳۲. منبر فاطمة الزهراء علیها السلام بندرعباس.....
- ۹۸..... بانوان نوحه خوان.....
- ۹۸..... ۳۳. حسینیہ حضرت رقیه علیها السلام.....
- ۹۸..... مسئول و مداح فعلی حسینیہ.....
- ۹۸..... بانوان نوحه خوان حسینیہ.....
- ۹۹..... ۳۴. منبر مآلی ذاکری بندرعباس.....
- ۹۹..... بانوان نوحه خوان.....
- ۱۰۰..... تدارکات و پذیرایی.....
- ۱۰۰..... ۳۵. حسینیہ علی صغری علیها السلام.....
- ۱۰۰..... بانوان نوحه خوان.....
- ۱۰۱..... تدارکات و پذیرایی.....
- ۱۰۱..... ۳۶. حسینیہ امام جعفر صادق علیه السلام (منبر کربو بندرعباس).....
- ۱۰۱..... مداحان این حسینیہ.....
- ۱۰۲..... بانوان ذاکر و نوحه خوان.....
- ۱۰۲..... مسئول خرید، پذیرایی و تدارکات.....
- ۱۰۲..... ۳۷. حسینیہ آستانه امامزاده سید کامل.....
- ۱۰۳..... بانوان نوحه خوان.....
- ۱۰۳..... مأمور پذیرایی.....
- ۱۰۳..... ۳۸. هیئت امام جواد علیه السلام بندرعباس.....
- ۱۰۳..... بانوان ذاکر و نوحه خوان.....
- ۱۰۴..... مسئول تدارکات.....
- ۱۰۴..... مسئول پذیرایی.....
- ۱۰۴..... ۳۹. حسینیہ فاطمه زهراء علیها السلام بندرعباس.....
- ۱۰۴..... بانوان ذاکر و نوحه خوان.....
- ۱۰۵..... ۴۰. حسینیہ فاطمه زهراء علیها السلام بندرعباس.....
- ۱۰۶..... بانوان نوحه خوان و ذاکر.....
- ۱۰۶..... ۴۱. حسینیہ حضرت رقیه علیها السلام بندرعباس.....
- ۱۰۶..... بانوان مداح و نوحه خوان.....
- ۱۰۷..... مسئول تدارکات و پذیرایی.....

۴۲. هیئت حضرت زینب کبری (ع)	۱۰۷
بانوان نوحه‌خوان و ذاکر	۱۰۷
بانوان مسئول پذیرایی	۱۰۸
۴۳. حسینیه فاطمه زهرا (ع) بندرعباس	۱۰۸
مداح و روضه‌خوان	۱۰۸
۴۴. حسینیه فاطمه زهرا (ع)	۱۰۸
بانوان ذاکر و نوحه‌خوان	۱۰۹
تدارکات و مادران پذیرایی	۱۰۹
شرح حال دیدگ حاجیه خانم آمنه صفت‌زاده	۱۱۰
۴۵. حسینیه حضرت رقیه (ع) بندرعباس	۱۱۱
نوحه‌خوانان هیئت	۱۱۱
تدارکات و مسئول پذیرایی	۱۱۲
۴۶. حسینیه حضرت فاطمه زهرا (ع) بندرعباس	۱۱۲
بانوان نوحه‌خوان و ذاکرین حسینیه	۱۱۲
مسئول تدارکات و پذیرایی	۱۱۳
۴۷. زینبیه نایبند شمالی بندرعباس	۱۱۳
بانوان مداح و نوحه‌خوان	۱۱۳
مسئول خرید و پخت‌وپز در ایام محرم	۱۱۴
مسئول پذیرایی و نظافت زینبیه	۱۱۴
۴۸. زینبیه حضرت رقیه (ع) نایبند شمالی	۱۱۴
۴۹. حسینیه قدمگاه امام رضا (ع) بندرعباس	۱۱۵
بانوان مداح و روضه‌خوان	۱۱۵
بانوان ذاکر و نوحه‌خوان	۱۱۵
خدمات و مسئول پذیرایی	۱۱۶
۵۰. حسینیه حضرت رقیه (ع) بندرعباس (شهید حسینی‌زاده)	۱۱۶
شرح حال حاجیه کنیز حسن جماتی	۱۱۶
شرح حال کربلایی فاطمه کلاتی، ذاکر حسینیه حضرت رقیه (ع)	۱۱۸
شرح حال بانوی مداح، زینب قنبرزاده	۱۱۸
۵۱. زینبیه فاطمه زهرا (ع) آزادشهر بندرعباس	۱۱۹
بانوان مربی قرآن این هیئت	۱۲۰
شرح حال کربلایی فاطمه داور شهرستانی (دبیری)	۱۲۰

- شرح حال کربلایی شمسی امیری، مداح منبر خانم خوشبخت ۱۲۱
- شرح حال خدیجه بهمنی شاه عوضی، مداح منبر خانم خوشبخت ۱۲۲
- شرح حال ربابه هوشمند، مداح منبر خانم خوشبخت ۱۲۴
- شرح حال خاتون باستین، مداح منبر خانم خوشبخت ۱۲۵
- شرح حال فاطمه پروین، مداح منبر خانم خوشبخت ۱۲۵
- شرح حال حاجیه مریم سبحانی، مداح منبر خانم خوشبخت ۱۲۷
- شرح حال اختر توسلی، مداح منبر خانم خوشبخت ۱۲۷
- ذاکر آبادی ۱۲۸
- شرح حال صدیقه رحیمی، خدمه منبر خانم خوشبخت ۱۲۸
۵۲. حسینیہ فاطمہ زہرا علیہا السلام بندرعباس ۱۲۹
- شرح حال نرسی رنجبری، مداح منبر فاطمہ زہرا بندرعباس ۱۲۹
- شرح حال ہاجر رحیمی، مداح منبر فاطمہ زہرا علیہا السلام بندرعباس ۱۳۰
- شرح حال بانوی مداح، شریفہ رنجبری کلیبی ۱۳۱
- شرح حال بانوی مداح، شریفہ زارعی ۱۳۱
- شرح حال بانوی مداح، زہرہ رنجبری ۱۳۱
- شرح حال بانوی مداح، مریم جدر ۱۳۲
- شرح حال سیدہ زہرا رنجبری کلیبی ۱۳۲
- شرح حال زندگی محفوظہ اسلامی ۱۳۲
- شرح حال زندگی معصومہ اسلامی ۱۳۳
۵۳. حسینیہ مصباح الہدی بندرعباس ۱۳۳
- شرح حال آمنہ سالاری، مداح حسینیہ مصباح الہدی ۱۳۴
- بانوان نوحہ خوان حسینیہ مصباح الہدی ۱۳۵
۵۴. حسینیہ صاحب الزمان علیہ السلام بندرعباس ۱۳۵
- شرح حال سہیلا تیانگوش، مداح حسینیہ صاحب الزمان علیہ السلام ۱۳۶
- شرح حال نصرت جعفری، مداح حسینیہ صاحب الزمان علیہ السلام ۱۳۷
- شرح حال زہرا قریشی، مداح حسینیہ صاحب الزمان علیہ السلام ۱۳۷
- مداخان حسینیہ مصباح الہدی، محلہ آزادگان بندرعباس ۱۳۸
- مداخان حسینیہ محلہ دو ہزار دستگاہ بندرعباس ۱۳۸
- مداخان آزاد ۱۳۸
- شرح حال بانوی مداح، خاور سراجی پور ۱۳۹
- شرح حال صغری سقایی ۱۴۰

۱۴۱.....	۵۵. حسینیہ صاحب الزمان علیه السلام معروف بہ منبر مہمدو
۱۴۲.....	۵۶. زینبیہ کربلائی مریم
۱۴۳.....	پادشہ عالم
۱۴۴.....	۵۷. حسینیہ ثار اللہ تیاب میناب
۱۴۵.....	مداحان و نوحہ خوانان حسینیہ
۱۴۵.....	۵۸. حسینیہ آستانہ امام رضا علیہ السلام روستای محمودی میناب
۱۴۵.....	ذاکرین و نوحہ خوانان حسینیہ
۱۴۶.....	مسئول پذیرای حسینیہ
۱۴۶.....	۵۹. ماتم حضرت فاطمہ زہرا علیہا السلام روستای نصیری میناب
۱۴۶.....	مداحان و نوحہ خوانان
۱۴۶.....	مسئول پذیرایی
۱۴۷.....	۶۰. حسینیہ حضرت زینب علیہا السلام روستای زما میناب
۱۴۷.....	ذاکرین و نوحہ خوانان
۱۴۷.....	۶۱. حسینیہ فاطمہ زہرا علیہا السلام روستای دھو طیبی
۱۴۷.....	نوحہ خوانان و ذاکرین حسینیہ
۱۴۸.....	۶۲. حسینیہ طفلان مسلم علیہم السلام روستای گورزانگ میناب
۱۴۸.....	مداحان و نوحہ خوانان
۱۴۹.....	۶۳. حسینیہ امیر المؤمنین علیہ السلام روستای نصیری
۱۴۹.....	۶۴. حسینیہ فاطمہ زہرا علیہا السلام ماتم زنان قلعه میناب
۱۵۰.....	۶۵. حسینیہ فاطمہ زہرا علیہا السلام شہید عمرانی (ماتم انبوکی)
۱۵۰.....	نوحہ خوانان این حسینیہ
۱۵۰.....	تدارکات و مسئول پذیرایی
۱۵۱.....	۶۶. حسینیہ امام مجتبی علیہ السلام روستای حاج خادمی
۱۵۱.....	نوحہ خوانان حسینیہ
۱۵۲.....	۶۷. منبر امام حسین علیہ السلام روستای حکمی
۱۵۲.....	مداحان و نوحہ خوانان
۱۵۳.....	۶۸. حسینیہ فاطمہ زہرا علیہا السلام روستای طیبی شاہی
۱۵۳.....	ذاکرین و نوحہ خوانان
۱۵۳.....	خادمان حسینیہ
۱۵۳.....	۶۹. حسینیہ امام سجاد علیہ السلام روستای طیبی شاہی

۷۰. حسینیه حضرت زینب کبری علیها السلام قهرمان کربلا میناب باغ ملک ۱۵۴
- مداحان و نوحه خوانان ۱۵۴
- تدارکات و مسئولان پذیرایی ۱۵۵
- شرح حال مداح، کربلایی زهرا ذاکری ۱۵۵
۷۱. ماتم زنان میناب (محلہ داوشتی) ۱۵۶
۷۲. ماتم زنان میناب (محلہ چهل دختران) ۱۵۶
۷۳. ماتم زنان میناب (محلہ قدمگاه امام رضا علیه السلام) ۱۵۶
۷۴. منبر خانه شیخ آباد میناب ۱۵۶
۷۵. منبر خانه قدمگاه حضرت معصومه علیها السلام میناب ۱۵۶
- شرح حال زندگی کربلای معصومه رنجبر گلشواری ۱۵۷
۷۶. حسینیه سید الشهدا باغ گلان میناب ۱۵۷
- مداحان نوحه خوان ۱۵۷
۷۷. حسینیه زینب کبری علیها السلام میناب ۱۵۷
- مداحان و نوحه خوانان حسینیه ۱۵۸
۷۸. حسینیه مسجد ابوالفضل خیر آباد میناب ۱۵۸
- شرح حال زندگی ملکه عیسی زاده ۱۵۸
- نوحه خوانان حسینیه ۱۵۹
- تدارکات و مسئول پذیرایی ۱۶۰
۷۹. هیئت زینب کبری علیها السلام جزیره هرمز ۱۶۰
- نوحه خوانان و چاووشی خوانان هیئت ۱۶۰
- تدارکات و پذیرایی ۱۶۰
۸۰. هیئت حضرت صدیقه کبری علیها السلام جزیره هرمز ۱۶۱
- ذاکرین، نوحه خوانان و چاووشی خوانان ۱۶۱
- مسئول تدارکات و پذیرایی ۱۶۱
۸۱. هیئت حضرت رقیه علیها السلام جزیره هرمز ۱۶۲
- ذاکرین، نوحه خوانان و چاووشی خوانان هیئت ۱۶۲
- تدارکات و پذیرایی ۱۶۲
۸۲. هیئت سیدالشهدا جزیره هرمز ۱۶۲
- نوحه خوانان و چاووشی خوانان ۱۶۲
- تدارکات و پذیرایی ۱۶۳

۱۶۳	۸۳. هیئت حضرت معصومه علیها السلام جزیره هرمز
۱۶۳	نوحه خوانان و چاووشی خوانان هیئت
۱۶۴	۸۴. زینبیه حضرت زهرا علیها السلام جزیره هرمز
۱۶۴	ذاکرین نوحه خوان و چاووشی خوان
۱۶۵	تدارکات و پذیرایی
۱۶۵	۸۵. حسینییه حضرت فاطمه زهرا علیها السلام رودان، محله بندمیر
۱۶۵	مداحان نوحه خوان
۱۶۶	مسئول پذیرایی
۱۶۶	۸۶. حسینییه حضرت زهرا علیها السلام شهرستان رودان، محله خراجی
۱۶۷	مداحان روضه خوان
۱۶۷	مسئول پذیرایی
۱۶۸	۸۷. زینبیه رودان دهبازر
۱۶۸	ذاکران نوحه خوان
۱۶۸	مسئول پذیرایی
۱۶۸	۸۸. حسینییه کریان میناب
۱۶۹	مداحان روضه خوان
۱۶۹	ذاکرین حسینییه
۱۶۹	مسئول پذیرایی و خدمات
۱۶۹	۸۹. حسینییه راشد خاکساری شهرستان کهنوج، هیئت گل نرگس
۱۶۹	اعضای دائمی هیئت و نوحه خوانان
۱۷۰	۹۰. حسینییه فاطمه زهرا علیها السلام حاجی آباد
۱۷۰	نوحه خوانان حسینییه
۱۷۰	شرح حال مداح سکینه دولتی
۱۷۱	مداحان آزاد
۱۷۱	۹۱. حسینییه فاطمه زهرا بنت النبی
۱۷۱	همراهان و نوحه خوانان حسینییه
۱۷۲	شرح حال چند مداح
۱۷۳	۹۲. هیئت فاطمه زهرا شهرستان حاجی آباد
۱۷۴	۹۳. حسینییه خدیجه کبری علیها السلام بندرلنگه (منبر حاج عبدالهادی)
۱۷۴	مداح و روضه خوانان

- ۱۷۵.....مداح نوحه خوان
- ۱۷۵.....مسئول تدارکات و نظافت
- ۹۴.....حسینیه نجف‌پور بندرلنگه
- ۱۷۶.....حسینیه مشایخ بندرلنگه
- ۱۷۶.....مداحان حسینیه
- ۱۷۷.....حسینیه حاجی خداداد بندرلنگه (منیر فقیر)
- ۱۷۷.....حسینیه فاطمیه بندرلنگه
- ۱۷۷.....مداحان حسینیه
- ۱۷۷.....نوحه خوانان حسینیه
- ۹۸.....حسینیه زینبیه بندرلنگه
- ۹۹.....حسینیه شرف بندرلنگه
- ۱۷۸.....حسینیه بی‌بی ماشاء بندرلنگه
- ۱۰۱.....حسینیه پنج تن بندرلنگه
- ۱۷۹.....نوحه خوانان
- ۱۷۹.....مسئول پذیرایی
- ۱۰۲.....حسینیه درویش بندرلنگه
- ۱۷۹.....نوحه خوانان حسینیه
- ۱۰۳.....حسینیه ابوالفضل بندرلنگه
- ۱۸۰.....مداحان حسینیه
- ۱۸۰.....مداحان نوحه خوان
- ۱۸۰.....مسئول پذیرایی
- ۱۰۴.....حسینیه ام‌البنین بندرلنگه
- ۱۸۰.....نوحه خوانان
- ۱۸۱.....تدارکات
- ۱۰۵.....حسینیه زینبیه بندر چارک

مدارک و مآخذ

(۱۸۳ - ۱۸۴)

پیوست: تصاویر

(۱۸۵ - ۲۳۲)

سخن نویسنده

با سپاس به درگاه احدیت و درود و سلام بر منجی عالم بشریت، گل سر سبد مخلوقات محمد مصطفی (ص) و خاندان پاک و مطهرش که مرا برای شروع کارم یاری نمود تا بتوانم خواسته‌ام را به تحریر درآورم.

عشق به سید و سالار شهیدان، امام حسین (ع) در تاروپود محبان مکتب عاشورا آشکار و عیان است. بنده حقیر نیز چون مجنون و کسب در هوای عشق به اربابش دارد شیدا و شیفته او بوده، به عشق نگاه او زنده است.

تنها انگیزه و هدفم از جمع‌آوری این مجموعه آن است که مریدان گمنام و بانوانی را که از صد سال پیش در زمینه حماسه کربلای اباعبدالله الحسین (ع) حیاگر مجالس و عطا و روضه بوده‌اند، به نسل جوان بشناسانم؛ چراکه این فرهنگ عاشورا با گشت و خون مردمان مسلمان ایران زمین عجین بوده است؛ بانوان فرهیخته‌ای که در حد بضاعت و توانایی خود سعی در ابلاغ پیام عاشورای حسینی داشته‌اند. مطمئناً اگر در مجالس و عطا و مرثیه‌خوانی، عطای برای ذاکرین و مستمعین بیان می‌شد، نوشته‌هایی بوده که دست‌به‌دست و سینه‌به‌سینه از نسل به نسل دیگر منتقل می‌شده است و غالباً کسی حتی فکر تحریف آن را به مخیله خود راه نمی‌داده است. ما در صدد بررسی تحریفات نیستیم که آن کاری است یزرگ و فرصت دیگری می‌طلبد. ما در این کتاب به چگونگی برپایی و عشقی که در سینه محبین اهل بیت بوده است، می‌پردازیم؛ چراکه پیامبر عظیم‌الشان ما حضرت محمد بن عبدالله (ص) فرمود: «حسین منی و انا من حسین».

در خطه‌ای از این سرزمین زیبا، جنوب ایران، در استان هرمزگان و در کرانه خلیج همیشه نیلگون و سرافراز فارس، با آن آفتاب گرم و آتشین و آب‌های آبی مواج، بانوانی دل‌داده، با کمترین امکانات، در تکاپای صحرایی و کپرنشین، در کنار درختان سرسبز و برومند نخل، با نوای شرشر آب رودخانه و به یاد صحرای کربلا و به یاد شط فرات و نهر علقمه و به یاد شجاعت و از جان

گذشتگی سقای دشت کربلا، در وادی عشق به خاندان عصمت و طهارت و حسین بن علی شیدایی نموده، مراتب ارادت و اوج سرگشتگی خویش را به نمایش گذاشته‌اند. از این رو طرح مسئله فعالیت‌های فرهنگی - مذهبی زنان یک قرن پیش، اهمیت و ضرورت پیدا می‌کند؛ زیرا زن ایرانی در همه عرصه‌ها درخشش و تاثیرگذاری خود را در تاریخ ایران زمین به ظهور رسانیده است.

متواضعانه یاد آنانی را که از حدود صد سال پیش تا کنون در این سنگر جان‌فشانی نموده‌اند تا آنجایی که برایم امکان داشته اطلاعاتی در معرفی آنها جمع‌آوری نموده‌ام. یاد آنها را گرمی داشته و امید است بذل محبت نموده، کاستی‌ها و قصور نگارنده را به بزرگواری به‌دیده اغماض نگیرید، تذکرات و رهنمودهای صاحب‌نظران مزید امتنان است.

از دلایا و حسینه‌هایی که نامشان در این مجموعه نیامده خواهشمند است اطلاعات خود را برای نویسنده ارسال کنید تا در چاپ‌های بعد مورد استفاده قرار گیرد.

به‌جاست تشکر و امتنان خود را از تک‌تک عزیزان ذیل‌الذکر به عمل آورم؛ گرنامیگانی که مرا در این راه رهنمون شدند و یاریم نمودند.

جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر مسلم محمدی که مرا برای شروع دوباره تشویق و ترغیب نمودند؛ جناب استاد محترم آقای سید ابوالعزیز، محقق و نویسنده پرتوان که در روستاهای میناب راهنمایم بودند؛ از آقایان علیرضا بازمدگان، حسن ذاکری، غلامعباس قنبری، قاسم ناظری، حسین سرچشمه و همچنین از دامادهایم حسین و احمد عباسپور و اسماعیل وزانی و فرزندانم؛ فائقه، فریدون و فرهاد پروین که در جمع‌آوری مطالب این مجموعه، یاری و همراهی کرده‌اند. از آقایان اصغر و حسین بشارتی برای تهیه عکس سوریه و عتبات عالیات و نیز از خواهران گرمی حاجیه بلقیس عباسپور، حاجیه فرخنده خدایی، بدری فرح، مرضیه چاکری، حاجیه نعمه سلامتی، حاجیه بانو زحمتکش، حاجیه رقیه ذاکری، حاجیه زهرا ذاکری، وجیهه ناظر نیکخواه، مهدی انسیه جعفری، ربابه هوشمند و غلامی برای جمع‌آوری مطالب و از دختر عزیزم، فاطمه پروین که واقعاً در یاریم سنگ تمام گذاشت. نوه‌های عزیزم ساناز طاهری، مسیح و مهسا پروین در تایپ و جمع‌آوری مطالب و اسکن عکس‌ها یاری‌کننده‌ام بودند و نیز تشکر و امتنان خود را نثار کلیه عزیزانی می‌کنم که به نوعی در جمع‌آوری اطلاعات مددکارم بودند و نامشان در این سطور برده نشد.

در پایان از یار و یاور همیشگی‌ام، همسر عزیز و دل‌بندم، درویش پروین تشکر و سپاس فراوان دارم. خداوند متعال همگان را جزای خیر عنایت فرماید. ان شاء الله